

Rina Katselli

Utečencom vo svojej vlasti
(úryvky)

Tento príbeh – svedectvo vo forme denníka podáva, jazykom jednoduchým, bezprostrednú skúsenosť spisovateľky vo víre tragických pre Cyprus udalostí z júla – augusta 1974, ale aj bôľ utečenca vo vlastnej vlasti. Dojímavou pôsobí sila, ktorou autorka čelí nešťastiu, ktoré postihlo jej rodnú zem, ale aj jej odhodlanie nedopustiť trpkosti a nenávisti obráť jej dušu o dobro, či ovplyvniť jej národnú a duchovnú identitu. Prozaička sa na prvom vydaní (1975) podpísala s pseudonymom *Žena z Kerynie**1.

15.7.1974 (10.20 dopoludnie)

Áno, v rodičovskom dome ako v roku 1963*2 na sviatky. Tentokrát dokonca nie pre spory s cudzími ale medzi nami. Národná garda, znie oznámenie v rozhlase pomedzi pochodové piesne, prevzala moc, aby zabránila občianskym nepokojom a dodáva, že Makarios je po smrti.

Do ďalšieho oznámenia načúvam pochodu a pokojne píšem. „Nik nevie, kto kráča lepšou cestou.“*3 Malé figúrky aby vyhrali hru Medzinárodného Nezmyselníctva. Koľko matiek zaplače! Čo bude s nami? Nevie. Dôležité je zachovať si dôstojnosť. Napriek malichernosti udržať našu identitu: Gréci, Cyperčania s dôstojnosťou 40 storočí.

Nehovorím už nič. Zviera mi srdce. [...]

2.45 popoludnie:

Vyšla som na strechu domu. Letná horúčava, páľava, cikády. Dole v pozadí veje grécka vlajka na pevnosti Kerynie a navôkol ozbrojení vojaci, pripravení na prvý povel zabiť, bratov Grékov... Už takmer spustili paľbu na ženy a deti, ktoré sa vybrali na zhromaždenie...

„Z kostí Grékov zrodená...“*4 Čo sa zrodilo z kostí Grékov? Občianska vojna, bratovražda, diktatúra. Ešte dávno sa zrodila aj sloboda. Veru dávno!... Trochu rozumu keby sa zrodilo. Rozum a bratská láska... [...]

[20.07.1974]

[...] Vyrazili sme pešo do hotela a zanechali za sebou poloplné šálky čaju. Nad nami bzučalo zo päťdesiat lietadiel, z pevnosti bolo počuť prvé výstrely protivzdušnej obrany. Zaliezli sme rovno do pivnic veľkého hotela, ktoré boli už preplnené turistami z cudziny a zamestnancami, ktorí tam bývali.

Len čo prešiel prvý dojem, vyšli sme hore a urobili kolečko v hoteli. Prvé rakety z lietadiel dopadli priamo na severnú terasu, čím sa rozbili tri či štyri okná v salóne a v bare. Až uzreli, že odboj išiel z pevnosti, obrátili sa k nej a paľba bola očividne divoká. Pri pohľade na more sme spatrili turecké vojenské lode. Tak blízko nás! Turecká invázia, ktorá nám visela na krku už od Vianoc roku 1963, sa stala skutočnosťou. Meškala 11 rokov, ale za to prišla v celej svojej krutosti. [...]

*1 dnešné mesto Girne

*2 odkaz na konflikty s tureckou komunitou v decembri 1963

*3 pozri *Drozd*, Jorgos Seferis: „Boh vie, kto kráča lepšou cestou“.

*4 odkaz na prvý verš diela *Hymna na slobodu* (1823), Dionysios Solomos

Hotel DOME 21.7.1974:

Svitanie. Ledva vidím, čo píšem. Navôkol vojna, vojna a nik sa ju nepokúša zastaviť. [...]

1.9.1974:

Včera som si spomenula na pasáž z evanjelia: „V nebi si zhromažďujte poklady; tam ich neničí ani mol’ ani hrdza a tam sa zloději nedobývajú a nekradnú.“^{*5} Ako veľmi som pochopila tú pasáž! Áno, ide o to, aby sme si nenechali vydrancovať dušu. Aby sme nedopustili zatvrdnutie svojho vnútorného sveta, či jeho zmrzačenie z tých neprávostí, ktoré na nás páchajú. Aby sme zachovali svoju dôstojnosť aj na úteku, aby sme mali vždy nezištné úmysly. Aby sme bojovali. Ak nám krivdili, aby sme nekrivdili tiež, ak okradli naše majetky, aby sme neokradli i my svoju dušu o všetko dobro a mrav. [...]

Vianoce 1974:

Naše prvé Vianoce na úteku. Dúfam, že ďalšie ani nezažijeme. Prežili sme ich bez hladu či mrazu. Ale čo ostatní? Dnes mi obzvlášť chýbala Kerynia, hoci som pri tradičnej polievke avgolemono, ešte predtým než sme začali s obedom, vyriekla “Sláva Ti, Pane”.

Mám písať o synovi božom, o zázraku lásky či o mieri na zemi? Každý musí nájsť – bojovať aby našiel – lásku a mier. Dnes moja duša nepokľakla pred božím synom. Nie pre nedostatok viery, ale preto, že už dlhé mesiace len kľáč. [...]

30.12.1974:

Predposledný deň roku. V tomto období som zvykla robiť bilanciu roka. Čo by som mala robiť teraz? Zrátať svoju bolesť? Bolesť toho, komu vzali všetko sa zrátať nedá. Robiť plány do budúcnosť? Toľko som ich spravila minulé roky. Veľa z nich sa aj uskutočnilo po veľkej námahe a úsilí. Štúdie, skice, maľby, práce v dome, výšivky. Všetko stratené. Jediné, čo ostáva je nádej na návrat domov, do našich vyplienených domov, aby sme začali od začiatku. To, však, nie je v mojich rukách, ale nádej si ponechám, hoci zhužvanú.

Sedím v ťažkopádnom zatemnení žiaľu a lúčim sa s minulým rokom. Sedím v jeho ťažkopádnom tieni a vítam nový rok, ktorý ma zastihol na úteku. Všetko čo bolo vo mne upevnené zostalo. Zotrvávam taká, aká som bola. Všetko, čo milujem „sa rodí neustále“, všetko, čo milujem „na začiatku sa nachádza stále“.^{*6} Tak krásne je vyjsť obnažený z komína nespravodlivej pohromy a všimnúť si, že ani jeden plameň nespálil tvoju dušu, že nedokázali vypáliť to čo v sebe nosíš, pretože je to silnejšie ako všetky sily zla. [...]

^{*5} pozri evanjelium podľa Matúša, kapitola 6, 19-20

^{*6} pozri posledné verše básne *Slnko prvé*, Odysseas Elytis

31.12.1974:

Predvečer nového roka, vo vlasti, ktorá nie je *moja*, v dome, ktorý mi nepatrí, v snahe udusiť krik mojich odtrhnutých koreňov, ktoré sa pýtajú späť do pôdy, kde ich zasadili moji predkovia už pred 40 storočiami.

Čakám na nový rok bez akéhokoľvek prania po šťastí. Čakám naň s pokornou prosbou: nech má pre nás menej žiaľu a nespravodlivosti ako ten súčasný. To jedine.

Rina Katselli (Kerynia, 1938) sa angažovala už v študentských rokoch v oslobodzeneckom boji (1955-59) proti Britom. Do tureckej invázie roku 1974 sa venovala početným intelektuálnym a spoločenským činnostiam vo svojom rodnom meste, pričom neskôr sa zapojila do politiky: stala sa dokonca prvou Cyperčankou, ktorá bola zvolená poslankyňou parlamentu (r. 1981 a opäť v r. 1985).

Jej prvé texty vyšli v roku 1959 a okrem literatúry (poézia, divadlo, próza) sa zaoberala štúdiami o folklóre a dejinách svojej výnimočnej vlasti. V jej bohatej tvorbe dominujú dramatické udalosti na Cypre a je z nej bezprostredne cítiť úprimný záujem a obavy o krajinu a jej obyvateľov.

Jorgos Filippu Pieridis – *Pomätenosť*

Venované Kyriakosovi Charalambidisovi

Včera ráno na ceste do práce som sa zastavil, ako každé ráno, po noviny u Tomáša v trafike a položil mu svoju obvyklú otázku: „Čo nového, ujo Tomáš?“

Tomáša charakterizovalo jeho osobité vnímanie denných správ. Bol ukážkový laický typ, dobrák a zároveň prefíkaný ako líška, čo to už za šesťdesiat rokov života videl a posledných dvadsať sa usadil v miestnej trafike na začiatku Nikózie na ceste do Ammochostu*. Susedia a jeho stáli zákazníci sme ho prezývali prednostom, keďže pred jeho trafikou spravidla stáli autobusy a taxíky, ktoré jazdili na linke do Ammochostu, aby nabrali posledných pasažierov, ak nejakí ostali.

Takisto osobito sa o správach vyjadroval. Realisticky a rozvážne, tento takmer nevzdelaný človek, sa zameriaval na to podstatné, čo sa nachádzalo za nápadnými či protichodnými titulkami novín a komentoval to s takou recesiou, ktorá všetko zosadila.

V poslednom čase, však, jeho nenútený humor vystriedal smiech cez slzy. Jedine on sa zmohol, bez toho aby si klamal, rozoberať správy, ktoré sa na nás rútili ako búrka a dusili nás spolu s bombardovaním a správami ktoré nás sužujú aj teraz, v priepasti bolesti a neistoty, v ktorej sa nachádzame, zatiaľ čo turecký dobyvateľ vyčkáva neďaleko našej štvrte, za svojimi vojskami, ktoré delia náš ostrov na polovicu.

Včera ráno teda, keď som si vzal noviny a spýtal sa ho obvyklú otázku, Tomáš sa na mňa poďíval zarmútené a následne ukázal pohľadom na ženu, ktorá stala pred trafikou na mieste, kde inokedy zvykli stáť cestujúci do Ammochostu.

„Vidíš ju?“ mi hovorí. „Sú to už dve hodiny, čo tam čaká.“

Predtým som si ju nevšimol, nakoľko nestála na kraji ba takmer v strede cesty. Stála tam neprirodzene strpnuto. Odtiaľ, kde som stál nebolo jej vidieť do tváre, len chrbát.

Vysoká a štíhla postava, strih jej šedivých vlasov, zanedbaný ale za to vysokej kvality kostým, ktorý mala na sebe a čierna kožená kabelka v jej ruke prezrádzali, že pochádza zo zámožného prostredia.

„Čaká na taxík do Ammochostu,“ pokračoval Tomáš.

Nahnalo mi to husiu kožu.

„Do Ammochostu?!“

„Áno. Spočiatku, po chvíli márneho čakania, sa ma prišla opýtať, prečo meškajú taxíky. Najprv som si myslel, že sranduje, kým som si všimol jej výraz a pochopil že je pomätená. Pani, do

*dnešné mesto Famagusta

Ammochostu už žiadne taxíky nejazdia, jej vravím. Ako je to možné, sa ma pýta, keď toľkokrát som išla odtiaľto. Musím sa dostať domov, človeče. Ako mám tam dôjsť, pešo?... Snažil som sa jej vysvetliť. Ona nič. Stojí tam a čaká, ako vidíš.“

V tom sa objavilo rozbehnuté auto, zatrúbilo aby sa mu uhla ale ona sa nepohla len mávala rukou aby jej zastavil. Vodič si ju buď nevšimol alebo nechcel ju odvieť a tak sa jej vyhol prudkým manévrom a pokračoval ďalej po svojej ceste.

Ruka sa jej zastavila uprostred pohybu a potom klesla, plecami zachvela na znak netrepezlivosti a znova zaujala svoju nehybnú polohu.

„Len aby ju neprešlo nejaké auto,“ ozval sa Tomáš.

„Bud' taký dobrý,“ povedal som mu, “a zavolaj na políciu. Vyzerá to tak, že ju hostí rodina alebo priatelia a teraz ju určite hľadajú.”

Odišiel som bez toho aby som sa jej pozrel do tváre. Neviem prečo sa mi zdalo, že moja zvedavosť by ju ranila.

November 1974